

נשים גברים ונדרים – על השוויון
הרב מואיז נבון

במדבר פרשת מטות פרק ל פסוק ב - יז

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָנְהָ יְקֹנֵק: (ג) אִישׁ כִּי יָדַר נָדָר לִיקְנֹק אוֹ הַשְּׂבַע שְׂבַעָה לְאַסֹּר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַלְצָא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

רמב"ם הלכות נדרים פרק יג הלכה כג - כד

הלכה כג - מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח, כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתיים, או מי שהיה שוגה בין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, או אסר השכרות לעולם, וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו, וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנוזר וכיוצא בנדרים אלו, כולן דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סיג לפרישות. הלכה כד - ואף על פי שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר.

ר' ג'יי סאקס, מקיים את דברנו (מטות תשס"ז)

פרידריך ניטשה, על גנאלוגיה של המוסר:
לגדל בעל חיים עם זכות לנדור - האם זו לא בדיוק המשימה הפרדוקסלית שהטבע העמדי לעצמו ביחס לאנושות? האם זו לא הבעיה האמיתית של האנושות?
הומו ספיאנס נבדל מבעלי חיים אחרים על ידי שימוש בשפה. זה ידוע. אולם מה שניטשה ראה הוא שאנחנו משתמשים בשפה בדרכים רבות ושונות. אנו משתמשים בו כדי לתאר, לתקשר, לקטלג ולהסביר. שפה במובן זה היא מעין תמונה של המציאות, תרגום של מה שיש למכלול של סימנים, סמלים ותמונות.
אבל אנחנו יכולים גם להשתמש בשפה בצורה שונה לגמרי - לא כדי לתאר את מה שיש, אלא להתחייב לסוג כלשהו של התנהגות בעתיד.
כך למשל, כאשר חתן אומר לכלתו תחת החופה, "הרי את מקודשת לי..." הוא לא מתאר נישואים. הוא מתחנן. הוא מתחייב למערכת חובות כלפי האישה שבחר כאשתו. בימינו פילוסופים מכנים זאת אמירה פרפורמטיבית.
ניטשה ראה עד כמה זה בסיסי למצב האנושי:
על מנת שתהיה לו אותה מידה של שליטה על העתיד, על האדם ללמוד קודם להבחין בין מה שקורה במקרה לבין מה בתכנון... ולפני שהוא יכול לעשות זאת, האדם עצמו יצטרך להיות אמין, קבוע, חיוני, אפילו בדימוי העצמי שלו, כך שהוא, כמי שנודר נדר, יהיה אחראי לעתידו שלו!

R. J. Sacks, Keeping Our Word (Matot 5776)

Friedrich Nietzsche, On the Genealogy of Morality:

To breed an animal with the prerogative to promise – is that not precisely the paradoxical task which nature has set herself with regard to humankind? Is it not the real problem of humankind?

Homo sapiens is distinguished from other animals by its use of language. That is well known. What Nietzsche saw, however, is that we use language in many different ways. We use it to describe, communicate, categorise and explain. Language in this sense is a kind of picture of reality, a translation of what is into a set of signs, symbols and images.

But we can also use language in a quite different way – not to describe what is, but to commit ourselves to some form of behaviour in the future.

So for instance when a groom says to his bride under the chuppah, "Behold you are betrothed to me . . ." he is not describing a marriage. He is getting married. He is undertaking a set of obligations to the woman he has chosen as his wife. Philosophers nowadays call this a performative utterance.

Nietzsche saw how fundamental this is to the human condition:

In order to have that degree of control over the future, man must first learn to distinguish between what happens by accident and what by design . . . and before he can do this, man himself will really have to become reliable, regular, necessary, even in his own self-image, so that he, as someone making a promise is, is answerable for his own future!

(ד) ואִשָּׁה כִּי תִדְרֹךְ לִיקָוֶק וְאָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית אֲבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ : (ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת נְדָרָהּ וְאָסְרָה אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ וְהִחְרִישׁ לָהּ אֲבִיהָ וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל אֶסֶר אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ יָקוּם : (ו) וְאִם הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְיִקָּוֶק יִסְלַח לָהּ כִּי הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתָּה : (ז) וְאִם הָיוּ תְהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרָהּ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ : (ח) וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוּ וְהִחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ יָקָמוּ : (ט) וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁה יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפְרָ אֶת נְדָרָהּ אֶשְׁר עָלֶיהָ וְאֶת מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ וְיִקָּוֶק יִסְלַח לָהּ : (י) וְנִדְרֵי אֲלֻמְנָה וְגֵרוּשָׁה כָּל אֶשְׁר אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ : ...

רמב"ם הלכות נדרים פרק יג הלכה א

מפר אדם או מקיים דברי אשתו או בתו בכל לשון ואף על פי שאינה מכרת, שאין האשה צריכה לשמוע ההפרה או הקיום.

חוקי נדרים מבטאים אי-שיווין

- נערה לאב ~ אישה לבעלה << אישה כפופה כמו נערה
- במונחים של ניטשה : האישה לא שולטת בעתידה, האישה לא אחראית על עתידה
- הפרת נדר באופן חד צדדי ולא מבוקש << יחסים אֶסִימְטְרִיִּים

רש"ר הירש [1808-1888, גרמניה] במדבר פרשת מטות פרק ל פסוק יז

ייעוד האשה להשתלב בבית בעלה כגורם רב חשיבות, וכל חינוכה בבית אביה מכין אותה לכך. אך אין זה ייעודה לבנות לה בית משלה. מכאן נובע שהיא תלויה בהסכמת בעלה ואביה לעניין נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבניה, ...

~ הסברים מנשים זתיות ~

• הרבנית חנה ברכה – "נטייה להקריב"

... אף על פי שהפרת נדר של בת או אישה מסיר את העונש אם היא לא תהיה מסוגלת למלא אותו, זה לא מונע ממנה לקיים את מה שנדרה. בוא נגיד שאישה לוקחת על עצמה להיות צמחונית. היכולת לבטל את נדרה אינה מעניקה לבעלה את הכוח לאלץ אותה לאכול בשר. זה רק מונע ממנה להיענש אם היא בטעות תבוא לאכול בשר. ... בגלל האופי המקריב של אישה, היא יכולה לבוא בקלות לקחת על עצמה יותר ממה שאיתו היא יכולה להתמודד. יכולתו של בעלה לבטל את נדרה משמשת למנוע את אופייה האלטרואיסטי לעלות על גדותיה. לפיכך, היכולת לבטל את נדרה מהווה הגנה לאישה. ...

Rebbetzin Chana Bracha

... although nullifying the vow of a daughter or wife removes the punishment, should she be unable to fulfill it; this does not prevent her from carrying out what she has sworn. Let's say a woman takes upon herself to become a vegetarian. The ability to annul her vow does not give her husband the power to force her to eat meat. It only prevents her from being punished, should she accidentally come to eat meat. ... Due to the self-sacrificing nature of a woman, she could easily come to take upon herself more than she can handle. Her husband's ability to annul her vow serves to prevent her altruistic nature from going overboard. Thus, the ability to annul her vow is a protection for the woman.

• חיה שוחט – "התמקדות בפרטים"

... לכולנו תערובת של תכונות גבריות ונשיות שמתאימות ל ... חכמה, שהיא גברית, ובינה שהיא נשית. ... חכמה היא רעיון ובינה היא התפתחות; חכמה היא התמונה הגדולה ובינה היא הפרטים. חכמה היא מופשטת ומנותקת מהעולם, ואילו בינה מושקעת יותר בעולם הזה. ... הפרת נדרים מתרחש רק בהקשר של מערכת יחסים. ... אנו זקוקים לתכונות הגבריות של אובייקטיביות ופרספקטיבה רחבה, חכמה, כדי להבטיח שהפעילויות הארציות שלנו לא מוזנחות ולא נרחבות מדי. ואז האמנות הנשית של בינה יכולה לפרוח באמת, וכל מה שנעשה כדי לייפות את בתינו או את עצמנו ישרת מטרה גבוהה יותר. הזכר לא נכנס לדיכווי הנקבה, אלא להפך - לרומם ולכבד אותה, לוודא שהיא עצמה מעריכה את מה שהיא מביאה לשולחן. ...

Chaya Shuchat

... all of us have a blend of masculine and feminine traits [that] correspond to ... chochmah, which is masculine, and binah, which is feminine. ... chochmah is an idea and binah is its development; chochmah is the big picture and binah is the details. Chochmah is abstract and somewhat detached from the world, while binah is more invested in this world. ... the absolution of vows takes place only within the context of a relationship. ... We need the masculine traits of objectivity and broad perspective, chochmah, to ensure that our mundane activities are neither neglected nor over-elaborate. Then the womanly art of binah can truly flourish, and whatever we do to beautify our homes or ourselves will serve a higher purpose. The male steps in not to suppress the female, but on the contrary—to elevate and dignify her, to make certain that she herself appreciates what she is bringing to the table.

~ הקשר היסטוריה ~
תקופת הנאורות ~ קץ הימים

בראשית (ב:כג)

וַיֹּאמֶר הָאֱדָם זֹאת הַפֶּעַם עָצַם מַעְצָמִי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִשׁ לָקַחָהּ זֹאת :

בראשית (ג:טז)

אֶל הָאִשָּׁה אָמַר ה' הֲרֵבָה אֲרֵבָה עֲצֻבוֹנָךְ וְהֲרֵנָה בְּעָצֵב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל אִישׁךָ תִּשְׁוֹקֶתָּ וְהוּא יִמְשָׁל בְּךָ :

פרופ' שאנה דולנסקי

החוקים על נדרים ושבועות משקפים את המורכבות של יחסי מגדר בישראל העתיקה, וממחישים כמה מהבעיות בלראות בישראל כחברה פטריארכלית לחלוטין. אף על פי שניתן לראות בכך חברה מיחסת עדיפות לגברים, המקרא אינו מציע שלכל הגברים יש כוח על כל הנשים. אף על פי שחוקי הנדרים מראים כי נערות בבית אבותיהן ונשים נשואות היו כפופות לאבותיהן או בעליהן, הם מראים גם כי חלק מהנשים - אלמנות וגרושות - יכולות לפעול באופן עצמאי. סיפורה של חנה, ... מראה אישה נשואה פועלת באופן עצמאי מבעלה. [ובזה שמהתורה מוצאים] במפורש את יכולתה של אישה להכריז על עצמה כנזירה, משקפת גם את עצמאותן של נשים. לבסוף, העובדה שפרשת מטות מוציאה ארבעה עשר פסוקים הדנים בנדרים של נשים, מלמדת כי גם נשים ללא מעמד עצמאי קיבלו דרך לחייב את עצמן בשבועות ונדרים ובכך להשתתף בהיבט פולחני חשוב זה של החברה הישראלית. החקיקה כאן לא אוסרת על זכותן של נשים להישבע, ולא מכריזה על כל נדרים של נשים בטלות, אלא מוצאת דרך לנשים להשתתף בטקס חשוב זה, המאפשר לנשים להגיע לקשר ישיר ואישי עם אלוהים. [במונחים של ניטשה: להשתתף באחראיות העתידה שלה – מ.נבון]

Prof. Shawna Dolansky

The laws about vows and oaths reflect the complexity of gender relationships in ancient Israel, illustrating some of the problems of viewing Israel as a totally patriarchal society. Although it might be viewed as a male-favoring society, the Bible does not suggest that all men have power over all women. Although the laws of vows demonstrates that in the Priestly legislation, maidens in their fathers' houses and married women were subservient to their fathers or husbands, it also shows that some women—widows and divorcées—could act as independent agents.

The story of Hannah, which is independent of the Priestly legislation may show a married woman acting independently of her husband. The Priestly legislation that explicitly mentions the ability of a woman to declare herself a nazirite (Num 6:2), also reflects women's independence.

Finally, the fact that Parashat Mattot spends fourteen verses discussing women's vows, shows that even women without independent status were given a way to obligate themselves in oaths and vows and thereby participate in this important ritual aspect of Israelite society. The legislation here neither bans the right of women to vow, nor declares all women's vows null and void, but finds a way for women to participate in this important ritual, which allows women to attain a direct and personal relationship with God. [And in the words of Nietzsche, to participate in the responsibility of her own future]

~ קץ הימים ~

ירמיהו פרק לא

(ד) כֹּה אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רָחַל מִבֶּפֶה עַל בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהַנְחִים עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינֶנּוּ : ס (טו) כֹּה אָמַר יְהוָה מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ נְאֻם יְהוָה וְשׁוּבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב : (טז) **וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ נְאֻם יְהוָה וְשׁוּבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם :** ס (יז) שְׁמוּעָה שְׁמַעֲתִי אֶפְרַיִם מִתְנוֹדָד יִסְרַתְנִי וְאֹנְסָר פְּעֻגָל לֹא לָמַד הַשִּׁיבְנִי וְאִשׁוּבָהּ כִּי אֲתָה יְהוָה אֱלֹהֵי : (יח) כִּי אַחֲרֵי שׁוּבֵי נַחְמֵתִי וְאַחֲרֵי הַנְּדָעִי סַפְקֵתִי עַל יְרֵךְ בִּשְׁתִּי וְגַם נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׁאֲתִי חֲרַפְתָּ נְעוּרַי : (יט) הֲבֵן יִקְרֶה לִּי אֶפְרַיִם אִם יִלְדָּ שְׁעֵשְׂעִים כִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֲזַכְרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הִמּוּ מַעֲי לֹו רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נְאֻם יְהוָה : ס (כ) הַצִּיבִי לָךְ צִיָּנִים שְׁמִי לָךְ תִּמְרוּרִים שְׁתִּי לְבָדָּ לְמַסְלָה דָּרְךָ <<הַלַּכְתִּי>> הִלַּכְתָּ שׁוּבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שׁוּבֵי אֶל עַרְיָךְ אֱלֹהֵי : (כא) עַד מֵתִי תִתְחַמְקִין הַבַּת הַשׁוֹבְבָה כִּי **בְּרָא יְהוָה חֲדָשָׁה בְּאֶרֶץ נִקְבָה תִּסּוּבֵב גְּבוּר :** ס

רד"ק ירמיהו פרק לא פסוק כא

כי ברא ה' חדשה בארץ - עתיד לברוא חדשה אחר שתשבי בגלות ימים רבים ומה היא החדשה כי **נקבה תסובב גבר שדרך העולם שהאיש מחזר ומסובב אחר האשה** וכן אמרו רז"ל בעל אֶבְדָּה מחזר על אבדתו ואז הנקבה תסובב אחר אישה כלומר שישבו בני ישראל אל ה' אלהיהם ויגאלם וכן אמר בנבואת הושע ואחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים :

מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור עג ד"ה [ד] [עג, ט

אמר ר' שמואל בר נחמני לפי שבעולם הזה הזכר מסבב את הנקבה, אבל לעתיד הנקבה תסבב את הזכר, שנאמר נקבה תסובב גבר (ירמיה לא כא), לפי שבעולם הזה הקדוש ברוך הוא **מחזיר על ישראל** שיעשו תשובה ויעשו רצונו, אבל לעתיד **ישראל מחזירין אחר הקדוש ברוך הוא** שיעשו רצונו, שנאמר ואת רוחי אתן בקרבכם (יחזקאל לו כז)

כלי יקר שמות פרשת בשלח פרק טו פסוק כ

ומה שאמר ותען להם מרים, להן מבעי ליה למימר, אלא לפי שעל הים באו הנשים למדריגת האנשים בהשגת הנבואה על כן נאמר להם כמדברים לזכרים, **וכן לעתיד נאמר (ירמיה לא כב) נקבה תסובב גבר :**

.. ומה ענין שירה זו לתחיית המתים אלא לפי שכשם שלעולם הבא יהיו כולם מופשטים מן החומר **ואז זכרים ונקבות שוין**, כך גם על הים ראתה גם השפחה זיו כבודו יתברך מעין דוגמא שלעתיד שנאמר (ירמיה לא כב) **נקבה תסובב גבר**.

זוהר - השמטות כרך א (בראשית) דף רנז עמוד א

האי דכתיב (ירמיה ל"א) כי ברא יי' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר דא איהו בזמנא דמשיחא